

PHOTOSHOP TRÜKKÖK

Digitális fekete-fehér technikák

1

A hosszú évek alatt formálódott, majd tökéletessé vált film alapú fekete-fehér fotózás a digitális felvételezés térnyerésével alapjaiban változott meg. Még a gyakorlott fekete-fehérezők számára is új kihívást jelent a megváltozott képtranszformálási eljárások értelmezése és gyakorlati alkalmazása. ▶

Vajda János

1. kép

A fekete-fehér fényképezés az analóg korszakban is a sokoldalúságot és az egyéni kreativitást jelentette. A filmtípus, az érzékenység és a felvételi szűrők variálása az expozíció tudatos vezérlésével (azaz a filmhívás rendszeréhez való előzetes igazítás), a negatív-pozitív eljárás – papír-, hívó-, hőmérséklet-választással –, valamint a lehetséges utólagos módosításokkal a kész képek végtelen számú változatához lehetett eljutni. Vagyis az előre elképzelt képhez. Ez a bonyolult művelet, ami az expozíciót megelőző pillanattól a kész nagyításig vezetett, a digitális fényképezés metódusaiiban gyökeresen átalakult. Az okokat és az új lehetőségeket igyekszem feltárni és bemutatni ebben a több részt igénylő cikksorozatban.

● Szűrők nélkül

A fényképezés hőskorában a minőségi fejlődést a fényérzékeny anyagok színérzékenyítése jelentette. A látható fény színtartományaira az ezüst alapú felvételi anyagok nem azonos mértékben voltak érzékenyek. A színérzékenyítés nélküli emulziók jóval erőteljesebben feketedtek a fény kék tartományára, mint a zöldre és vörösre. Ez különösen a tájképeknél okozott problémát. Túlexponálódott egek vagy besült előterek jelentek meg a képeken, ha nem volt kellően kiegyenlített a fény. Az emberi arcok vörös színtartományai sem a megfelelő arányú tónusokban mutatkoztak meg a portréfotókon. A zöldre vagy a vörösre, sőt éppen mind a kettőre érzékenyített filmek megjelenésével elhárult minden akadály a színtartományok tónushű és -gazdag ábrázolása előtt. Mindezt tovább segítették a különféle színszűrők is, amelyek alkalmazásával egy adott téma tónusviszonyait tudatosan lehetett befolyásolni.

Ezt a kitérőt, illetve visszatekintést az analóg korszakba azért voltam kénytelen megtenni, mert éppen itt található a legnagyobb eltérés a hagyományos és az új felvételi technika között. A digitális érzékelőlapkák ugyanis a fehér fény mindhárom fő tartományára megközelítőleg egyformán érzékenyek. (A „megközelítőleg” kiemelésnek annyiban van jelentősége, hogy például az ég komplex kékjében megjelenő kékeszöld színekre általában érzékenyebbek, mint a tiszta kékre. Ebből adódhat túkontrasztosítás esetén az ég „kilukadása”, pixelesedése.) Ennek megfelelően nincs jelentősége, illetve értelme a hagyományos fekete-fehér felvételi szűrők alkalmazásának sem, hiszen tulajdonképpen színes képet rögzítünk, amit a kamera elektronikája deszaturál, ha fekete-fehér kép felvételezésére állítottuk be. A polarizációs az egyetlen felvételi szűrő, amely szóba jöhet a digitális fekete-fehér fényképezés területén, különösen, ha az ég fényviszonyai látványosan teszik lehetővé alkalmazását. (Lásd az 1. képet!)

● Virtuális színszűrés

Az egyes digitális gépekben – és a hozzájuk tartozó, gyári RAW-

konverterekben – alkalmazható virtuális színszűrés a színcsatornák érzékenységét szabályozza külön-külön. Amikor vörös szűrőt állítunk, a zöld és a kék érzékelők érzékenységét szabályozzuk le (vagy fel a vöröset a másik kettőhöz képest, mindegy), ha zöldet, akkor pedig azét fel a vöröshöz és a kékhez képest. A sárga és a narancs beállítás a vörös és zöld csatorna érzékenységét emeli a kék fölé. (Az additív színrendszerben – RGB – a sárga szín a vörös és a zöld színek összeadódásából jön létre.) Sárgánál egyforma mértékben, narancsnál a vöröset erősebben a zöldnél. Mindezt azért is ér-

demes még tudni, mert ha a gépen lehetőség van virtuális szűrést beállítani, a megjelenő fekete-fehér kép összehatását a színhőmérséklet szabályozásával is befolyásolhatjuk. Magas színhőmérséklet-beállításal a kép színvilágát a vörös felé torzítjuk el, és más tónusarányú végképeket kapunk a különböző szűrőlehetőségek kiválasztásánál, és mindez igaz alacsony hőmérséklet (kelvin) beállításoknál is a kékes színek miatt.

Egy kékes színhatású helyzetben – például havas táj kék éggel – az erőteljesen lecsökkentett színhőmérséklettel hangsúlyosabbá lehet tenni az árnyékokat,

és részletgazdagabbá a fényeket, mivel így tovább erősítjük a képen egyébként is kékesen megjelenő tónusokat. (Lásd a 2. képet!) Egy hölgy portréjához is célszerű a magas színhőmérséklet – vagy a vörös virtuális szűrő – alkalmazása, mert a megnövelt vörös tartomány összemoshatja a kisebb bőrhibákat. (Lásd a 3. képet!) Ugyanakkor egy karakteres, főleg öreg arc esetében célszerű alacsony színhőmérsékletű – illetve kék vagy zöld szűrésű – képből fekete-fehérbe fordítani, hogy minden egyes arcrészlet erőteljesen elkülönüljön. (Lásd a 4. képet!) Ezek azok a legalapvetőbb▶

2. kép

felvételi beállítások a kontraszt és a témának megfelelő expozíció mellett, amelyek döntően befolyásolhatják az utómunka nélkül a fényképezőgépbe exponált digitális fekete-fehér kép végső tónustérképét.

A felvétel előtti pontos, a témának és az egyéni igényeknek megfelelő beállításoknak a fényképezőgépből történő azonnali nyomtatásnál van jelentősége, illetve akkor, ha az állományokat már a fényképezés után rögtön át kell adnunk. A digitális fényképezés azonban megköveteli a gondos utómunkát minden területen, így a fekete-fehér ábrázolásnál is, és mint majd láthatjuk, ebben egészen sokféle és különleges módon.

● Gondos expozíció

Azt szoktam mondani, hogy RAW rögzítésére alkalmas fényképezőgéppel csak JPG-re fotózni olyan, mintha egy negatívot az első képsorozat lenagyítása után eldobnánk. Viszont nem mindenkinek engedi meg a saját költségvetése azt, hogy ezért drágább eszközt vegyen, vagy vannak olyan kényesítő körülmények, amikor nem lehet alkalmazni a RAW felvételezést. Azok pedig, akik olyan géppel kénytelenek fényképezni, amelyek nem rögzítenek RAW-ban, kénytelenek kikerülni ezt a lépést, és a gép által készített képfájlokkal dolgozni. Azt mindenképpen le szeretném szögezni, hogy nem lehet teljes mértékben az utómunkára bízni egy kép végső kinézetét. Nagy a jelentősége az expozíciós körülmények alapos és előzetes átgondolásának. Különösen igaz ez akkor, amikor kész képpontokkal kell dolgoznunk, és nem matematikai algoritmusokból álló képinformációkkal. JPG-re rögzítés esetén sajnos nem mindig hagyatkozhatunk az auto-

3. kép

matikus beállításokra, akár a színhőmérsékletet, az expozíciót és az egyéb preferenciákat (kontraszt, telítettség, színcsatornák vezérlése) tekintve. Még ha színes képet is gondoltunk a végeredménynek, akkor sem, fekete-fehér elképzeléskor pedig különösen nem. (Itt fedezhető fel egy nagy dilemma, hiszen a kevesebb fotografiai ismerettel rendelkező fényképezők használnak általában minden beállítást automata állásban, jobbára kompakt, csak JPG-re rögzítő kamerával.) Ennek természetesen az előfeltétele, hogy előre érezzük egy adott téma esetén a végső el-

képzelésünket a megjelenítést illetően. Az előzetes fekete-fehér látás bizonyos előképzettséget és/vagy belső vizualitást igényel. Sajnos, az esetek nagy részében nem lehet igazán jó végeredményt elvárni attól a megszokott hozzáállástól, hogy végiglapozzuk a kész képeket, és kipróbáljuk, melyik hogyan mutat fekete-fehérre átállítva. Kezdetben elfogadható, de eközben törekedni kell arra, hogy felfedezzük azokat az összefüggéseket, amelyek befolyásolják egy adott színvilágú kép szürkescalás tónustérképét. Ha ezeket felismerjük,

észrevehetjük, hogy milyen kedvezőtlen beállításnál nem sikerül olyan tónusokat kapnunk egy-egy színből, amelyet elvár(hat)na a téma vagy az előzetes elképzelés. Ezekből okulva már oda tudunk figyelni az expozíció előtt is azokra a körülményekre, amelyek jobb fekete-fehér képeket eredményezhetnek a számunkra. Ha lehetőségünk van gépünkön a fekete-fehér beállításra, használjuk az ahhoz tartozó speciális beállításokat, amennyiben ezekkel felszerelték a gépet! Elsősorban a kontrasztra és a virtuális színszűrőre gondolok. Állítsuk be a té-

mának megfelelő színhőmérsékletet is, és ellenőrizzük a kijelzőn a megfelelő eredményt! Használjuk ki az azonnali kontroll lehetőségét, főleg olyan témák esetében, amikor erre van időnk!

● Deszaturáció okosan

Induljunk most ki a számítógépes utómunkálatok felvezetése előtt abból a helyzetből, hogy a fekete-fehérbe konvertálandó alapképünk színes. Egyszerűbb kezelő program esetében nem nagyon van más módunk, mint a program feltehetően egysze-

1. ábra

4. kép

rű deszaturálását alkalmaznunk, esetleg utólagos gammagörbe- vagy hisztogramállítást végeznünk. Egy nagyon egyszerű kísérlet vezetett rá még régebben, hogy ez miért esetleges, és ezért nem célszerű eljárás. Készítettem egy ábrát a Photoshopban, amelyet hat egyenlő részre osztottam fel, és a részterületeket a hat alapszínnel töltöttem ki.

A program IMAGE / ADJUSTMENT / DESATURATE parancsát alkalmazva a színesben szemmel láthatólag fedettségben elkülönülő alapok egyöntetűen középszürkévé változtak. Ez a mellékelt ábrán (Lásd az 1. ábrát!) is megtekinthető. A piros karikában az alapkép ikonja látható. A háttérreteghez a HUE / SATURATION beállító réteg lett hozzárendelve. A beállításában a MASTER, tehát az összes színcsatornában a teljes deszaturálás. Az eredmény meg egyszerűen elgondolkodtató és lehangoló. A következő számban megnézzük egy jól előkészített színes képállomány megfelelőbb fekete-fehér konverziós eljárásait és beállításait!

(Folytatjuk.)